

Seat No. : _____

TD-106

May-2013

M.A. – Sem.–IV

Sanskrit

510 EB Alankar Shastra

राजशेखरस्य काव्यमीमांसा (नियतांशः)

(अ-३ काव्यपुरुषोत्पत्तिः अ-१४ एवं १५ कविसमयः)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना : (१) जमणी आञ्जु दशावेल अंक गुण सूचये छे.

(२) प्रश्नपत्रमां आपेलो प्रश्नकमांक ज उत्तरवहीमां लभो.

१. (अ) नीयेनामांथी गमे ते भे पंक्तिओनुं तात्पर्य स्पष्ट करो : ७

(१) वत्स ! सच्छन्दस्काया गिरः प्रणेतः । वाङ्मयमातरमपि मातरं मां विजय से ।

(२) भवन्तोऽपि हन्त । मुनयः । काव्यविद्यास्नातकाश्चरितमेतयोः स्तुध्वमेतद्धि वः काव्यसर्वस्वं भविष्यति..... ।

(३) चतुष्टयी गतिवृत्तीनां प्रवृत्तीनां च दशानां पुनरानन्त्यं तत्कथमिव कात्स्न्येन परिग्रहः इत्याचार्याः ।

(४) या दुग्धापि न दुग्धेव कविदोग्धृभिरन्वहम् । हृदि नः सन्निधत्तां सा सूक्तिधेनुः सरस्वती ।।

(ब) नीयेनामांथी गमे ते भे पंक्तिओ सभजावो : ७

(१) कविमार्गानुग्राही कथमेष दोषः इति यायावरीयः ।

(२) कविसमयशब्दश्चायं मूलमपश्यद्भिः प्रयोगमात्रदर्शिभिः प्रयुक्तो रूढश्च ।

(३) स्वर्ग्यपातालीययोर्भौमः प्रधानः । स हि महाविषय ।

(४) कृष्णानीलयोः कृष्णहरितयोः कृष्णश्यामयोः पीतरक्तयोः शुक्लगौरयोरेकत्वेन निबन्धनं च कविसमयः ।

२. काव्यपुरुषना भारतभ्रमण द्वारा रञ्जु करायेल रीति-वृत्ति-प्रवृत्तिनुं स्वरूप स्पष्ट करो. १४

अथवा

राजशेखरे आपेल काव्यपुरुषना उद्भवनी कथा संक्षेपमां निरूपो. तथा अन्य ग्रन्थोमां प्राप्त थती ते अंगेनी कथाओ साथे तेनी तुलना करो.

३. जातिविषयक तथा द्रव्यविषयक कविसमय सोदाहरण निरूपो. १४

अथवा

गुणविषयक अने क्रियाविषयक कविसमय सोदाहरण निरूपो.

૪. રીતિ એટલે શું તે જણાવી તેના પ્રકારો વિશે નોંધ લખો.

૧૪

અથવા

સંસ્કૃત આલંકારિકોએ રીતિ માટે પ્રયોજેલ વિવિધ પર્યાયો જણાવી તેના પ્રકારોના આધાર અંગેનાં તેમનાં દૃષ્ટિબિન્દુ સ્પષ્ટ કરો.

૫. નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં ઉત્તર આપો :

૧૪

- (૧) કવિ શબ્દ કયા ધાતુમાંથી વ્યુત્પન્ન કરાયો છે ?
- (૨) મહાભારત માટે કાવ્યમીમાંસામાં કયું નામ પ્રયોજાયું છે ?
- (૩) વેદમન્ત્રમાં નિર્દિષ્ટ ત્રિધા બદ્ધ: પદોનો શો અર્થ છે ?
- (૪) કાવ્યપુરુષની વાકકેલિ રૂપે કઈ બાબતો દર્શાવી છે ?
- (૫) 'કવિસમય' નો શો અર્થ છે ?
- (૬) 'કવિસમય' પ્રમાણે કોયલનું કૂંજન કઈ ઋતુમાં વર્ણવાય છે ?
- (૭) નદીમાં કમળ, જળાશયમાં હંસ કયા પ્રકારનો કવિસમય છે ?
- (૮) વિશ્વનાથે આપેલ રીતિભેદ જણાવો.
- (૯) આનંદવર્ધનના પૂર્વાચાર્યોમાં રીતિને સર્વાધિક મહત્ત્વ કોણે આપ્યું છે ?
- (૧૦) આચાર્ય કુન્તક રીતિ માટે કયો શબ્દ પ્રયોજે છે ? તે જણાવી તેના પ્રકારો નિર્દેશો.
- (૧૧) 'સારસ્વતેય' પદનો શો અર્થ છે ?
- (૧૨) સામાન્યતયા માણેકનું લાલ હોવું ને પુષ્પોનું સફેદ હોવું તે કયા પ્રકારનો કવિસમય છે ?
- (૧૩) કાવ્યપુરુષને અનાથ માની કોણ તેને પોતાના આશ્રમમાં લઈ ગયું ?
- (૧૪) સમ: પ્રસન્નો મધુર ઉદાર ઓજસ્વી ચાસિ । નો અર્થ જણાવો.